

Dagens frågor

Generalklausulen

Till folkpartiets storverk under de senaste sex åren hör att de genomtruffade en generalklausul i skatterätten. Under den första trepartiregeringen drevs frågan av det folkpartistiska budgetdepartementet med stor kraft. Regeringen Ullsten skickade ett förslag på remiss till lagrådet. Och där låg frågan under regeringsförhandlingarna 1979. I regeringsdeklarationen samma år angavs att lagrådets yttrande skulle få bli bestämmande för frågans vidare behandling. Föga förvånande gav lagrådet klartecken för någon form av generalklausul. Man fann det till och med förenligt med sitt uppdrag att uttala att det fanns behov av en dylik. I konsekvens med detta undvek man att närmare gå in på frågan om rättssäkerhet och konsekvens i rättsordningen. Med stöd av det för fiskala synpunkter mycket förstående lagrådet beslöts så att lägga fram förslaget till generalklausul i skatterätten för riksdagen.

Redan två år senare, och som en av de första egna åtgärderna på skattelagstiftningens område, föreslår regeringen Palme att generalklausulen skärps. Utan utredning och utan att ens diskutera rättssäkerhetsinvändningar läggs förslaget fram. Lagrådet står till tjänst med ett stort sett blankt tillstyrkande.

I ett avseende är den nya generalklausulen att föredra före den gamla. Den säger rent ut vad det är frågan om. Utan omvägar och kringgående deklarerar att då det råder motsättning mellan lagtext och motiv skall man döma efter motiven. Och saknas motiv skall man likväl döma efter dessa!?

Nog är det en säregen mission med ett lagförslag. Att söka uppnå det uttryck-

liga målet att den offentliga makten skall utövas mot lagarna.

Spara i tid

Regeringen har under budgetarbetet kommit fram till den bekväma slutsatsen att några mera långtgående besparingsansträngningar inte är motiverade i budgeten för budgetåret 1983/84. Däremot kan, enligt finansministern, en bättre budgetbalans erfordras för det därpå följande budgetåret. Resonemanget väcker onekligen associationer. Hur många familjeförsörjare är det inte som låtit sin misskötsel av ekonomin ackompanjeras av ramsan "Morgen, morgen nur nicht heute...". Konsumtion och lån idag. Åtstramning och återbetalning i morgon.

Nu är emellertid nationens ekonomi en aning mer komplicerad än det enskilda hushållets. Erfarenheterna från de borgerliga regeringarnas besparingskampanjer lär att besparingar inte åstadkommer inom ramen för den vanliga budgetprocessen. Myndigheter måste ha direktiv på ett tidigt stadium, i praktiken redan under våren. Interna utredningar inom kanslihuset måste också sättas igång då. Detta innebär att struktureringen av de besparingar som skall ingå i 1984 års budgetproposition måste göras nu.

Om inte besparingsarbetet inleds nu kommer det inte att kunna inlemmas i nästa budgetarbete. Därmed kommer det inte heller igång förrän detta är avslutat – alltså i början av 1984. Och då kan det tidigast ge resultat i en särproposition under hösten 1984.

Men hur sannolikt är det att regeringen Palme låter den partikongress som

markerar uppmarschen inför valet 1985 tätt följas av en hårdhänt besparingsproposition? Sannolikheten närmar sig noll.

Detta innebär att det besparingsarbete som inte inleds redan första året under en mandatperiod inte ger resultat under den perioden. Detta lärde den första trepartiregeringen.

Regeringen Palme håller just nu på att försitta sin chans att få kontroll över statens och därmed nationens ekonomi.

Stöd till facket

I Svensk Tidskrifts ledare "Den stora koalitionen" nr 9-10/1982 framhölls att ett stort antal organiserade intressen tilldelas vetorätt i det korporativa samhällets förhandlingsekonomi, och att intressena har makt under en socialdemokratisk regering därför att de då utgör de styrandes egen maktbas.

Den tesen bekräftas alltför ofta.

Riksdagen har nu beslutat att 40 procent av fackföreningsavgiften upp till 1200 kr, dvs högst 480 kr, skall bli avdragsgilla på deklarationen. För staten innebär det reducerade intäkter - och därmed ökat budgetunderskott - med över en miljard kr. Nonchalant avvisade den socialistiska majoriteten de borgerliga invändningarna att integritets- och kontrollfrågorna var olösta. Man sade sig vara angelägen om ett snabbt beslut av hänsyn till avtalsrörelsen.

Förslaget till avdragsrätt framförde socialdemokraterna ungefär samtidigt som de sprang ifrån överenskommelsen med mittenpartierna om den underbara nattens skatteomläggning. I stället tillmötesgick man LO:s krav. Men det var tydligen inte tillräckligt. Som en extra

duör erhåller nu de fackligt anslutna avdragsrätt.

Det kan på intet sätt hävdas att avdragsrätt för fackliga avgifter skulle vara någon socialt särskilt behjärtansvärd åtgärd. Det gäller allra minst i nuvarande kärva tider, då sträng sparsamhet med offentliga medel är nödvändig, och då alla måste dra åt svångremmen. Dessutom är det ytterst tvivelaktigt om reformen verkligen kommer den enskilde fackförbundsmedlemmen till godo annat än på mycket kort sikt.

Den fackligt anslutne kan säkert glädja sig åt en viss skattelättnad under ett inledningsskede. Men i längden blir det med all sannolikhet löntagarorganisationerna som rakar åt sig brorslotten av förmånen. Det troliga är nämligen, att de ganska snart tar avdragsrätten till intäkt för att ytterligare höja medlemsavgifterna. Det lär nog inte dröja särskilt länge innan den är lika hög efter skatt som den nu är före. Redan starka organisationer med tillgång till väldiga ekonomiska resurser har då med samhällets stöd blivit ännu starkare. Är det verkligen en önskvärd utveckling?

Ränta och andra utgifter

Det tråkiga med ett stort budgetunderskott är i första hand att det driver upp inflationen. Det sker genom att den stora statliga upplåningen till en del sker med hjälp av "sedelpressarna". I praktiken sker upplåningen i bankerna eller Riksbanken. Därigenom ökar penningmängden i landet, något som erfarenhetsmässigt leder till inflation cirka två år senare.

När man funderar över vilken effekt ett statligt budgetunderskott kommer att

få på penningmängd och inflation, måste man hålla i minnet att olika utgifter leder till olika stor ökning av penningmängden. Om staten lånar en miljard av bankerna och betalar ut det i barnbidrag kommer penningmängden att öka med en miljard. Barnfamiljerna sparar antingen pengarna på banken eller köper för dem. I det senare fallet hamnar pengarna i banken men på affärernas konton. Bankinlåningen och således penningmängden (M 3) har ökat med en miljard.

Om staten däremot lånar en miljard av bankerna för att betala ökade räntor på de obligationer som bankerna har, kommer penningmängden att vara oförändrad. Allt som händer är att bankernas obligationsinnehav har ökat med en miljard (liksom bankernas vinst). Om Riksbanken sätter ett utlåningstak för bankerna – ett sådant är nu i kraft – kan bankerna inte heller öka sin utlåning och

på det viset öka penningmängden.

När man skall bedöma vilken penningmängdsökande och därmed inflationsdrivande effekt som de stigande statsskuld-räntorna kommer att leda till måste man därför undersöka hur stor del av de stigande räntorna som går till bankerna och således kan neutraliseras.

Även med dessa antaganden kommer statsfinanserna att vara ett stort och växande problem under 1980-talet. Detta i synnerhet som påfrestningarna på ATP-systemet är i snabbt tilltagande. Snart kommer det att behövas det avgiftsuttag till ATP som Linje 3 inför pensionsomröstningen varnade för, en siffra som ATP-systemets tillskyndare då förlöjligade. För att statsfinanserna skall bli hanterbara krävs det att vi åter får ökad tillväxt i ekonomin. Annars fortsätter färden mot avgrunden.